

Czifra György Péter

Tavaszz*

Kora délelőtt gőzölögni kezdett a föld. A Cseresznye utcai kert nedves humuszából szürke pamacsokat húzott elő a friss és hetyke nap. A nap, akit egykor hősként tiszteltek és Samasnak hívtak Mezopotámia ősi földjén. És ezek az apró pamacsok itt a kertben kitöltötték a málnás elfásult kis erdőcskéjét, a langyuló levegő megtelt az élet új, fenséges és termékeny illatával. Tíz óra volt ekkor, és valami barátságos délnyugati szél, mely az erdő felőli dombról bágyatagon bucskázott be a kerítés drótfonatán át a kertbe, egyszeriben elsodorta és a víz-tengeren át elűzte Fűzfő felé a tél áporodott, lucskos szagú levegőjét, és meleg testével titkon megérintette a tó üvegzölden ragyogó hűs vizét. És az a vágyakozó víz beleborzongott abba a régóta várt szerelmes érintésbe, amint a megtért szerető csókjába rázkódik bele az elhagyott. De az ő szerelmük méltóságos. Nincs benne a fúriák bosszúálló indulatából semmi, csak szerelmesen ölelkeznek, ha egymásra találhatnak. Hol alig mozdulva, hol vadul, ahogy a hűs bizsergő nagy szerelmek idején, és egyik sem kérdezi, hol időzött a másik, nincs bennük szemrehányás. Nincs a szerelmükben semmi emberi, csak az érintés zsongító kábulata.

Álmosan mattuló szemem megtelik könnyel, hunyorogva nézem a fényt, lesem, ahogy a felkapaszkodó nap ragyogó lába alá kuporodik a barna föld, mint egy csibéit féltő tyúkanyó, és amikor már a szomszédban ágaskodó fenyő csúcsa fölött néz a kertembe, és könnyedén töri át a csupaszra metszett lugast, áthévíti jótékonyan arcomon a bőrt.

Hát, Istenem! Háromhavi aszkézis után elhiszem végre, hogy van bennem még némi élet, és ehhez tényleg van közöm: hősként vártam ki ezt a napot. Kivártam, miközben az agyam helyén egy darab jégkása próbált összekötni érzékszerveimmel, és néha már depresszióba is zuhantam ettől a hosszú európai téltől, de most..., most a lelkem hálásan meghajlik a kék oltár előtt, ami olyan nagy és fontos, hogy fogalmam sincs, hogyan nevezsem. De hát nem is érdekel annyira a név, csak elterülök mennyei színeinek melegében, és fürdetem magam ebben a ragyogóan oldódó kékségében. Élni kez-

dek újra, sejtjeim érezhető erőt gyűjtve dacolnak az elmúlás távozó hangulatával.

Azt már régóta tudom, hogy a tavasznak sehol sem adtak valami jó nevet, egyik sem a lényegről szól. Talán el kellene jönni a világ szóbajnokainak az én bozontos kertembe – amit egy istenközelű öregembertől kaptam némi pénzért –, hogy hangulatilag is megtaláljuk a megfelelő formát, mert a szavak, akár csak a tárgyak, a formájuktól jók. Jók és alkalmasak. Ha kimondanak előttem egy alkalmas szót, valós képem lesz a dologról. Bármiről, amit sosem láttam, a szó hallatán a priori tudásom lesz. Mert a szónak alakja van. Aphroditéről, akit nem látott valódi ember, senki sem hinné, hogy rút, Dionüszoszról sem, hogy visszafogott, mert hát ezek olyan jó formájú szavak, úgy, mint a manófélek körében a kobold: alakjuk van. A hangok halmaza azonosul a tárgygyal. Eggyé válnak. Csak a tavasznak nincs ilyen jó, megjelenítő neve egyetlen szójárásban sem, ezek az újkori nyelvek csak körbeszaladják a lényegét.

Hanem, egy ókori könyvben azt olvastam, hogy „nizán hava”. Ez például jó. Telve van isteni erővel: nizán... Érzed?

Nizán havában megünnepelték a tavaszt.

Egyiptomban Hészlán évszakában kiáradt a sárgán hömpölygő Nílus, és az istenek szétterítették általa termékeny iszapjukat a földeken, mert ekkor jóindulatúak voltak az istenek. Ilyenkor szerették az embert.

De nizán havában más is történt.

A tenger parányi szigetein embert áldoztak, vagy halomra ölték az őszi királyokat, mert eljött a napforduló, és új, diadalmas királyokat választottak, az óceán túlsó partján pedig vérrel teltek meg az oltárkövek kelyhei. Mennyi kegyetlenségnek kellett lenni ebben a szépségben, hogy a bódult érzés vezette kovakés szíveket fordítson ki a bordák alól a napsütötte oltárköre. Ha ügyes volt a pap, az öklömnyi izomszövet még lüktetett néhányat az ölnyi rőzse lángján, mielőtt elenyészett, de még ez is kellett az embernek, hogy maradéktalanul boldog tudjon lenni az ünnep mámorában, tombolva tudjon

*Részlet a *Vörös Jesu* című készülő kötetből. A szereplők nevét a szerző megváltoztatta.

táncolni és a halált és a születést éppen olyan szépeknek lássa, mint amilyen valójában, mert ők már tudták, hogy az élet méltósága az elmúlásban van. De lehet, hogy rosszul tudták.

Isten nagy rendező, nincs még egy ilyen. Megköveteli a magáét, az biztos: csettint egyet, és létezel. Vagy nem, de a kettő között azért tart egy kis parádét. Megmutatja, miért jó testnek lenni, hogy emlékezz majd, milyen rettenetesen jó szeretni és szenvedni. Az oltárok és a lelkek elmaradhatatlan autodaféi pedig megtanítanak rá, hogy esztétikában és szerelemben van a legtöbb kegyetlenség, mert a szépségben és az érzelmekben minden a halálig fokozható, ha nincs bennük semmi hamis.

Talán ezért vár annyi csüggeteg vénember a halálra. Mintha tikettet váltottak volna rá, egyszer csak elkezdnek tolongani, sírhelyeket vásárolni, és hirtelen el akarnak múlni, hogy legalább majd *ott* visszajöjjenek abba a tavaszba, ami itt maradván már semmit sem jelent számukra, mert már csak a neve van, és az sem valami jó.

Ezen az oltáron aztán mindent visszavesz Isten, amit valaha is csak adott az embernek, egy nagy ígéret ellenében, de ha én annyit tudnék, mint Ő, nem tenném. Így maradna a világ, ahogy most van, mert megviselt lelkének boldog emberekre lenne szüksége, olyanokra, akiknek az arcáról visszasüt rá a napfény és azt hiszem, nekünk is szükségünk lenne egy jobb kedvű Istenre. Nem is hinné, mennyire nagy szükség lenne erre a szolid eufóriára, de Ő aszkéta. Kedveli a magányt és a szenvedést, és ahelyett, hogy ott nevette volna rekedtre magát a Kertben, képes volt megsértődni és könnyelműen rábízta magát az emberre.

Sokasodjatok! – dobta közénk a gyeplőt. Nagy hiba volt. Így látom én, Isten egyenesági rokona, de én, ilyen primitíven viszonyulok mindenhez, amire vágyom, vagy amit végképp nem akarok megérteni. Mert én, mint örök idegen, helyzetemből következően egész életemben túlélésre játszottam: akinek dolga van, élnie kell. Az ellenfél térfelén védekezem, így legalább minden erőteljes mozdulatom támadásnak látszik. Trükkös pálya ez, sokan mondják, hogy ezen a pályán mindent szabad. De ez sem igaz.

Lőwinger bácsi, aki mindenkinél jobban szerette a tavaszt, talán még nálam is, az első napon, amikor már átmelegedhetek kihűlt csontjai, kiült a pucér filagória elé akkoriban. Ezen a bizonytalan napon sosem telepedett le varrógépéhez. Egyenes nyakkal csak hátradólt szétnyúzott nádszékén, éppen a nappal szemben, mintha trónuson ülne és a szék körbefutó peremére helyezte vékonyka madárkezét, a támla fölötti gallérra hajtotta meszes nyakát, aztán

redős szemhéja mögé engedte a hajszálereitől rózsaszínben és lilában pompázó fényeket és megálapította magában, hogy milyen hatalmas az Úr. Egyébként enyhén szédülős volt, mint minden szembeteg szabó, de ilyenkor boldogan rábízta magát erre a betegségére és akárcsak egy fényevő, étlen-szomjan ebben a széthulló szalmaszékben várta meg, hogy vörös pamlagán elnyugodjon a nap, de még ekkor is ügyelt rá, hogy a kihunyó fény arcára hulljon. Mindaddig így, míg el nem kezdett fájni. Este aztán átment a köztes kapun, bekopogtatott Friedlhez, aki már délutántól várta azt a három koppantást, és ahogy harminchárom éve mindig, most is leültek az árnyas alatti nyútt nádszékekbe egymással szemben. Középre fügebort tettek, és sötétkor meggyújtották mécseseiket a két asszonyért. Porcelánarcukon nyugalom időzött, tekintetükkel ráterítették a megbocsátás leplét a közelgő éjszakára.

– ...a harmincnegyedik tavaszunk nélkülük – szólal meg Friedl és fejét lecsüggesztve mintha csak magában beszélne, folytatta:

„...Mi a te neved?

És ő mondta: Jákób.

Amaz pedig mondta: Nem Jákóbnak mondatik ezután a te neved, hanem Izráelnek:

mert küzdöttél Istennel és emberekkel, és győztél.”

Azután sokáig hallgattak. Az emlékezés szertartásos csendje után Lőwinger bort töltött a poharakba, és szemüvegének kerete mögül ráemelte beszédes dióbarna szemét a borostás Friedl enyhén vizegyes arcára, halk szóval megállapította ismét, hogy napok óta nem járatta meg állán a borotvát.

– Bevallom magának, ezt sohasem érttem. Soha. Mindig azt éreztem, hogy ez egy bűnös mondat, amit meg kellene magyarázni. Rabbi kellene hozzá, vagy Talmud. De talán nem véletlenül mondta éppen ezt, maga megértetheti velem.

– Én aztán nem – rázta a fejét Friedl –, maga a talmudista, de ismerje el, még ha bűnös lenne is ez a mondat, nagyon szép, sok zsidót kárpótol. Ez már elég indok, hogy leírják. Az embernek meg kell nyernie legalább egy csatát az életében, hogy méltósággal viselje, amit aztán majd rá mérnek. Szükségünk van rá... ezt jól tudja az Úr – suttozta Friedl, mintha titkot árulna el, és elégedett volt magával, aztán sokára után szólalt meg újra.

– Látja fölöttünk ezt a mennyei sereget? Ott a Kisgöncöl, mondjuk, az Trója. Azok meg körülötte hellének, dórok, akhájok. Menelaoszok, Akhilleuszok, Priamoszok... és ezek nekimentek egymásnak, az isteneknek, harcoltak, győztek, vesztek

és meghaltak, mert ez a dolgok rendje, a halál, ha jókor jön, de addig mindenkinek megadatik egy létét igazoló győzelem. Enélkül nem méltó az életünk.

Maga sok mindent tud, Löwinger úr, de meg tudja mondani, hányszor hal meg az ember? És ha netán mégis igaz, hogy többször, hát melyik halál lenne az igazi?

Az úri szabó sorsára hagyta a kérdést, elmulasztotta azt a kézenfekvő választ, hogy ha így van, akkor éppen annyiszor, ahányszor megszületünk, és az is szöveget ütött a fejébe, hogy miért nem az élet valódiságáról kérdezte a szódás, és amíg orrnyergén igazgatta szemüvegét, csak annyit mondott, hogy ismeretei szerint filozófiailag minden pillanat tekinthető elmúlásnak, mint ahogyan az élet is csak adott pillanatában felel meg önmagának.

– De hiszen tudja, Friedl úr, az idő, maga a szakadatlan elmúlás, nincs állapota. Vele szemben folyton vesztesre állunk – nézett jelentőségteljesen a szódás zavaros szemébe –, úgy néz ki, Friedl úr, hogy Isten maga az idő.

– Mit nem mond – tűnődött Friedl félmosollyal az arcán. – Akár rabbi is lehetne. Széplaki rabbi még úgysem volt, úgy tudom...

– Menassé, talán, Menassé ben Izráel. Spinoza tanítója – háritott előzékenyen a szabó –, ő a forrás – már amit én képes vagyok ebből kihámozni –, de úgy gondolom, ebben több az igazság, mint hinnénk. Az ember léptéke szerint az idő az élet mértéke, az elmúláshoz viszonyuló lét okán, de ember nélkül?... Nos, ember nélkül az idő, ami valójában: folytonos létezés. Tehát a létünkkel mért idő vendégei vagyunk valamennyien. A tiszta idő számunkra megismerhetetlen és felfoghatatlan, de a tér, Friedl úr... a tér, az teljesen más, már ahogy mi használjuk a fogalmat: a Kert, Makpelá barlangja, Sína hegye, Jeruzsálem, Hebron, Auschwitz... ez mind csak tér: létezésünk ügyetlen illúziója. Ezzel kell beérnünk...

A szódás kételkedő pofákat vágott, de Löwinger csendes elszántsággal folytatta.

– Vegyük csak Stamfordot, ott fenn, New York északnyugati csücskén. Vissza tudok én oda menni? – Igen! – nyomatékosította higgadtan.

És vissza tudok menni 1912-be? Hát, nem tudok, Friedl úr, pedig mindkettőben éltem – dőlt hátra székében a szabó és fokozatosan felvette a mesélők kissé hanyag tartását. Időben úszó szemével megtartotta a szódás tekintetét. A tér újra és újra befogad, sőt, pénzért megvehető, de az idő, Friedl úr, az idő, az elvesztegethetetlen.

Tavaszi volt akkor is, 1912 tavasza, amikor kifutott velünk a hajó Fiuméből és még jó darabig illa-

tozott a víz fölött a szárazföldi levegő, míg fel nem oldotta a sós víz párája, és aztán már csak a tenger lotyogását hallgattuk napokig. Öt hét múlva Stamfordban volt szerencsénk letelepedni és jó fél évig úgy éltünk, ahogy mindig is kellett volna, amikor az én Leám váratlanul asztmatikus rohamokat kapott. Hörgött, fuldokolt abban az idegen légtérben, bármit is tettünk, és a hitközösség orvosának javallatára egy év elteltével újabb jegyet kellett vennem neki hazafelé. Húsz éves sem volt és bizonyosan szebb még Betsábétól is...

Hát tudja, Friedl úr, akkor már 1913-at írtunk... Milyen hihetetlen. Mielőtt fellépett volna a hajóhídra a New York-i kikötőben, fülébe mondtam az Énekek énekének legszebb három sorát. Ezt azelőtt csak egyszer tettem meg: tizenhét évesen. Tizenhét éves voltam és vacogtam, mint aki bőrt vált, gesztusaim fékezhetetlenül vibráltak, testem merő egy lüktetés volt, miközben az járt eszemben, hogy el is veszíthetem. Gyáva voltam, mert szerettem. Mi ugyanis másod-unokatestvérek voltunk. És mégis, iszonyú gyötrődéseim között megvallottam neki szerelmem:

„Forðitad el a te szemeidet tõlem, mert megzavarnak engem.”

Ezt mondtam neki, miközben az elsötétült eget néztem és szememből a félelem könnyei törtek elő.

„...A te hajad olyan, mint a kecskéknek nyája, melyek a Gileádról szállanak alá.

A te fogaid hasonlók a jub nyájához, melyek feljönnek a feredőből.”

Nahát... a torkomban egy rozsdás ráspoly dolgozott, de amikor végre kifordultak belőlem ezek a szavak, arra jöttem rá, hogy a mi lelkünkben tragikusan sok a szépség: mi az esztétika rabjai vagyunk, talán mert túl sokszor tagadjuk meg magunkat... de azt a csodát ma is látom: a szíromlevelek pattannak így szét és tárják ki kelyhüket a napnak egyetlen perc alatt – ha látott már ilyet. Így tűnt el az a kislány, akivel együtt nőttünk fel az Alsósoron és egyszerre csak ott állt előttem vérrel telt ajkakkal a kigyúlt arcú valóságos Szulamit. Ahogy a tavaszi fű robban ki a földből. És bár leheletünk párája összeért, tekintete számomra ismeretlen és felfoghatatlan messzeségből érkezett, és feloldott bennem mindent, ami egy férfit a gyávaság kalodájába zár. Tudja, ez volt az én igazi *bár műcvém*. Segített. Mint ha gyermekként fogott volna kézen és mintha készült volna az én vallomásomra, a nyolcadik verssel válaszolt nekem. Szépen formált hangjai úgy hagy-

ták el ajkát, ahogy a galambok repülnek fészükre, finom csusszanásai végigbizsergették kiszolgáltatott testem és gyenge áramütések rántották görcsbe végtagjaimat. Csodaváró gyermekként hallgattam őt:

*„Tégy engem mint egy pecsétet a te szívedre,
Mint egy pecsétet a te karodra: mert erős
a szeretet mint a balál, kemény mint a sár...”*

Ingemre hajtotta arcát, két forró tenyerével a vállgödrömbe simult, és engem azonnali cinkos szerelemmel Dávidnak nevezett – még véletlenül sem Salamonnak. Megnyugodtam. A vacogásom elmúlt, tűz árasztotta el belsőmet, és ki tudja meddig álltunk így egymásba fonódva. Csak az igazat kell megvallani és az élet megjutalmaz... azt hittem, hogy ilyen egyszerű. Bizony, Friedl úr. Azt hittem...

És ott, a kikötőben, amikor másodszer is fülébe súgtam ezeket a sorokat, könnyei végigfolytak a nyakamon, mellkasomon, és akkor egy sávban nadrágkorig elázott az ingem. Elsiratott, ahogy egy zsidó asszony elsiratja urát, mert ő tudta, amit én még nem, megérezett valamit a jövőnkben, és a remegésem akkor sem szűnt meg, amikor a hajót elnyelte a víz görbülete Szulamittal együtt.

Hirtelen Friedlre nézett és megállt a mesélésben. – ...nohát, maga fázik – terített egy gyapjútakarót a szódásra, és kezébe nyomta a bort: – Jót fog tenni, felmelegíti, akárcsak egy marék parázs – mondta, aztán kortyoltak az aszús italból. Szürcsölgették és élvezték, ahogy vén ereikben valóban felmelegítette a vért.

– Valamikor – ívelt fel karjával Löwinger –, valamikor nekünk is parázslott a tavasz, Friedl úr, elmondhatjuk, hogy Isten vőlegényei voltunk, és a legrondább tavasz is túl szép volt ahhoz, hogy ne imádjuk. Megvoltak a tavaszaink. Tőlünk mindig az őszet vették el... A mi fajtánknak sohasem futotta őszre, mire eljött a betakarítás ideje, odalett mindenkünk. Vagy mi lettünk oda.

Halk sóhajjal dőlt újra hátra, aztán szeméit lezárva folytatta: – ...az ember van annyira hülye, hogy nem adja meg magát a sorsának, küzdeni akar, uralni az életét, kemény nyakat növeszt és ellenáll... de hogy miért?

– Ha belegondolok, a valóságban alig van közöm ahhoz, ami valaha is megtörtént velem. Talán egyetlen történetet sem tudnék elmondani, amiből éppen az lett, amit elterveztem – pattant ki újra a szeme. – Mintha az ember sorsa az lenne, hogy örökké csak álmodjon, mert aki már álmodni sem képes, az szépen meghal. Ő lesz a következő... Tehát álmodunk.

Lea után egy évvel, ezerhétszáz dolláros csekkel a zsebemben, hajóra szálltam. Elindultam én is Európába, befejezni az egyetemet és végre tanítani: irodalmat, esztétikát, filológiát. Kinyitni magam előtt egy következő kaput, melyen át megkerülhető a sors, megvalósítható az álom. Nem tudom, észrevette-e, valakik mindig sorsot csinálnak az életünkből? De hát végül is, utazásom káprázatosan és sokat ígérően indult: új életet reméltem. Olyan volt ez, mint a hajókorlát mögül felkínálkozó végtelenség látványa kinn a nyílt tengeren, ahogy ezek a távlatok az ég és a víz találkozásánál bezárultak és folyton újra nyíltak, úgy tűnt el és szaporodott fel újra bennem a remény, hogy végre, sorsom fölé kerelkedek. Elmondhatatlan lebegésben volt részem és nagyon erősnek éreztem magam. És akkor, a harmadik tengeri napon különös dolog történt: arra ébredtünk, hogy a hátunk mögött kelt fel a nap.

Kikerekedett szemével megragadta a szódás tekintetét, és hüvelykujjával a háta mögé mutatott: – ...a hátunk mögött. Az ír kapitány, mintha csak műsorszámot konferált volna fel majdnem minden nyelven az utasoknak, oldott kedélyességgel annyit mondott: – Hölgyeim és uraim, kis malőr történt: kitört a háború.

És mi, utasok, az alsó fedélzeten üldögélve valamennyien úgy gondoltuk, hogy néhány napos purparlé az egész, neveltünk ezen a fontoskodáson: még hogy ezért visszairányítják a hajót. Mert hát valójában milyen is lehet az a háború odaát?...

A kézfejek könnyed legyintése sokat elárult, mit gondoltunk mi ott erről. Whiskyt ittunk, konyakot és pezsgőt: oroszok, németek, franciák, monarchisták, olaszok és szerbek, néhány hitehagyott gazdag arab és ki tudja, kik még. Egymásra üritettük poharainkat. Hihetetlen, de akkor olyan kaland részeinek éreztük magunkat, amit mi, ott, az óceán könnyű párájában, túl a harmadúton, a szívélyes egyezés szabályai szerint képesek vagyunk megoldani az egymásnak esett nemzetek nevében. Mindenkinek az járt a fejében, hogy na, csak érjünk haza... és talán még büszkéek is voltunk magunkra, de ebben is volt némi ráció: semmi bajunk nem volt egymással.

Aztán, tudja mi jött? Bennünket, monarchistákat meg a németeket kiraktak Amerika földjén és a hajó újból elindult Európába, de már nélkülünk...

Ekkor Friedl hangtalan nevetésre fakadt, szemében, ki tudja, miért, mintha egy vidám történet kövér könnyei gyülnének. Éppen úgy nevetett, mintha vele fordult volna vissza az a hajó az óceánról.

– Maga aztán tudott élni, visszakönyörögtette magát Amerikába... És megjegyezte a nevét annak

a derék ír kapitánynak, aki valószínűleg megmentette néhány sorstársával együtt az életét?

Időnként hátraturta homlokába hulló szürke haját és alig tudta abbahagyni egyre kétségbeesetté váló nevetését, amikor aztán megcsillapodott, mentetgetőzni kezdett.

– Hát ne haragudjon, de a sírás és a nevetés között csak az apátia maradna. Mert mi van akkor, ha hazaér?... Elmondjam? – tartotta kinyújtott karral poharát Löwinger elé, de az csak a fejét rázta.

– Tudom, Friedl úr, igaza van és azt is tudom, hogy végtelen szerencséjére maga olasz fogságba esett. Tökéletesen igaza van, amikor nevet rajtam, hajtotta meg magát készségesen, látja, én erre soha nem gondoltam... lehet, hogy ok nélkül haragudtam a világra.

– Löwinger úr... – temette két tenyerébe borostás arcát a szóadás –, mint a legyek a légyfogón... tudja, ahogy próbálnak lekeveredni a ragacsról, egyre inkább odatapadnak, hát mi éppen olyanok voltunk, akiket odavittek az Isonzóhoz győzni – suttogetta rekedten.

Löwinger némán feltöltötte a poharakat borral és fáradt mosollyal a szóadásra nézett.

– Wadard Arlen – szakította meg a szóadás monológját.

–...Parancsol, Löw rabbi?...

– Wadard Arlen, így hívták azt az ír kapitányt – adta magyarázatul –, ezt kérdezte...

Friedl csettintett, bólintott és pohara mögül viszonzta a fáradt mosolyt.

– Ja igen, aztán?...

Löwinger arcára gyerekes mosoly kúszott, és felbőkött fejével.

– Aztán?... aztán majdnem Jenki lettem. De 1920 júniusában végre én is felmehettem azon a hajóhídon. A tenger békés volt, megszűnt hadszíntér lenni, de mintha már kevésbé lett volna zöld és tiszta. Mintha megerőszakolták volna a háború közönységességgel és olyannak tűnt, mint a ház, ami nemrég véres rablás helyszíne volt. És ezen a megtört, agyontorpedózott tengeren huszonhét évesen átjöttem visszafelé is ebbe a régi világba, ami, hogy úgy mondjam, már nem volt a régi és már nem is lett az. A gyér fényű kikötőváros sötét fejkendős vénaszonyként meredezett a vízre, és úgy tűnt, telve van félelemmel. Elvesztek belőle a színek és kihalt, mint Athén ifjúsága, a peloponnészoszi háborúk alatt, de én, húszezer amerikai dollárommal a zsebemben már a magányosan csettegő vonat egyik fülkéjében terveztem a közeli jövőt, mely kinyújtotta végre karját Lea felé. Már csak egy órára voltam tőle és abban az utolsó órában, a sok tízezer óra közül a legutolsóban, Biatorbágyon három fegyveres házer

kirabolt. Villamosjegyre valóm maradt, meg az a két festmény, amit az ülés alá csomagoltam. A szobánkban láthatta – nézett Friedlre –, mert ez a két festmény soha, senkinek nem kellett...

A szóadás szája sarkában újból megjelent védjegyes mosolya.

– Löwinger úr, csak nem Jézusról és Máriáról beszél? ...a szentképekről?...

– Remélem, nem esett ortodoxiába néhány óra leforgása alatt, Friedl úr? – nevetett fel a szabó – az a két kép emlék. ...Sergio Coulombtól. Tudja, Amerikában már akkor sem bízták az emberi kapcsolatokat az égiekre – vetett elismerést követelő pillantást a szóadásra –, vagy hát, nemcsak... Én mind a hét évet ennek a Sergio Coulombnak a varrodájában dolgoztam. Jó ember volt – tűnődött egy ideig a szabó –, jovialis, alacsony, korpulens olasz zsidó, de neki még ez a zömök termete is előnyére vált. Vannak ilyen alkatú emberek. Az én kerekded és ugyancsak alacsony nagyapám tudott így a magas emberek elé állni, ugyanazzal a testes, kissé pimasz, gyertyalángtartással, de olyan kihívóan és nyíltan tudott másra nézni medvebarna szemével, akár egy idomár... már az kihívás volt, ahogy a két lábán állt. Akár testvérek is lehettek volna. És most a szüzsé: ennek a Sergio Coulombnak volt két szépséges leánya: Mirjam és az akkor érettségiző Ráchel. Éppen, mint a mesékben. De fia az nem volt neki. És amikor véget ért a háború, Coulomb úr meghívott vacsorára. Az ott nem divat, de aznap nevezett ki varrodavezetőnek és erre jó oka volt. Vasalófiútól szalagvezetőig minden reszortot csináltam, és ha szerénytelen vagyok, mindenképp sokkal jobban. Ezt az ember megérzi. Apám megtanított arra, amit ő tudott és az nem volt kevés. A karrieremben volt tehát valami természetes. De, mint mondtam, én bölcsész akartam lenni, és azt is tudja, hogy sosem lettem az. A vacsora egyszerű nyúlpaprikás volt, amit desszert követett, és ha hiszi, ha nem, tokaji bor. Bizseregtem a bortól, de légszomjam is lett, amikor Mirjam, aki ugyancsak irodalomtörténetet és filológiát tanult a Columbián, előhozakodott a témával. Emelgette lelkem a bor, évek óta először hallottam értelmes emberi beszédet e kérdésben. De kiből is állt akkor még az amerikai irodalom: Edgar Poe, Whitman, Jack London és néhányan, de még nincs Hemingway, Steinbeck, Faulkner...

No de hát, Európa... arról én beszéltem – villant a fel a fény kerek szemüvegén –, és Mirjam csodálkozó figyelme úgy ölelt körbe, olyan jólesően melegen és természetesen, mintha már az ágyában feküdtem volna és egyszerre azt vettem észre, hogy mosolyog rajtam még az inggomb is, és egy idő után tudtam, hogy a lelke már közelít felém. Megérzi az

ember. Csodálatos szárnyalás volt mindkettőnknek. Amerikában egy angolnak Shakespeare-en keresztül jön át az európai irodalom, és Mirjam anyja egy művelt angol nő volt. Olyan, aki kiválóan teljesítette a férje elvárását a lányai neveltetését illetően, és én évek óta először éreztem, hogy érek valamit, még talán azt is, hogy sokat... szárnyam nőtt, ha csak néhány órára is.

Hogy mekkora hülye is az ember!...

Túl az est derekán, Coulomb megérintette a könyököm, és átmentünk a dohányzóba. Az apró Coulomb finoman, de egy őslény természetességével, mintha két nagy szeget vert volna át rajtam a tekintetével, és egyáltalán nem mondhatom, hogy hoszszas kitérőket tett volna, a lényegre tért.

– Löwinger úr, én már idős ember vagyok és a szívem rátesz erre a korra még tizenöt évet, tehát inkább nyolcvan vagyok, mint hatvanöt, ezért nem kertelek: gondoskodnom kell a cégemről és azt hiszem, Ön képes lenne a helyemre lépni. És azt látom, hogy méltó helyet foglalhatna el a családjunkban is...

Egy ideje sejtettem, hogy eljutunk eddig, voltak jelei és én sem voltam közömbös Mirjam iránt, aki néha bejárt az üzembe és még azt sem mondhatom, hogy ellenemre lett volna, talán, ha csak úgy, egyszerűen megtörténhetnek a dolgok... de, mint mondtam önnek, az embert fogva tartják az álmai, felszegett fejjel, rohan előre mint egy vad a fénycsóvában. Nincs perifériás látása. Mit is mondhattam volna azon a tisztességes mondaton kívül, hogy törvényes feleségem van, Coulomb úr... nyöszörögtem és a mellényem hátát átverte a víz.

– Tudom, Löwinger úr, tudom és nagyra becsülöm a felelősségtudatot önben, de hát, családja... úgy tudom, még nincs – mondta higgadtan és azt hiszem, ugyancsak tisztességesen.

Tudja, az önök korában, ezt a hat évet már nem lehet pótolni. A levélpapír felszívja az érzelmeket, ugyan úgy, mint itatós a tintát – és maga még csak nem is katonának vonult be... bár lényegét illetően, mindegy...

– Uram... – próbálkoztam, de teljesen higgadtan folytatta.

– Nézze, Európa veszélyes hely lett, remélem, én már nem érem meg, de meg fogja ismételni öngyilkossági kísérletét. Mintha vascularis demenciában szenvedne. Megöregedett, és szellemi hanyatlása már nem fordítható vissza... Európa már nem az én, és nem is az Ön világa, hanem a bakáké. Önérzetes nemzeteké, hősöké... Európa imádja a hősöket és erről nem is tud leszokni.

– Coulomb úr – próbálkoztam még egyszer –, én... azt hiszem... hogy én még... és talán... de valójában nem volt egyetlen épkézláb gondolatom

sem, az érzelmeim csapdájában vergődtem és amikor észrevette, hogy nincs válaszom, és ha lenne is, rossz lenne, előzékenyen kisegített.

– Löwinger úr, nincs fiam, de tekintse úgy, mintha Ön lenne az, és döntsön bárhogya, tiszteletben fogom tartani. Egy barátságos mozdulattal megszorította a vállam, kellemes gesztusok kíséretében átadta nekem ezt a két képet, és arra kért, akasszam ki őket a lakásom fő helyére és felejtsem el, hogy kiket ábrázol.

– Anya és fia – nézett sokatmondóan a szemembe, de csodálkozó tekintetem látva hozzátette: minden nő Isten, aki anyává válik.

Így lett nekem Jézusom és Máriám, amit egy olasz zsidótól kaptam...

És én fél év múlva mégis elindultam... Sergio Coulomb meg ott maradt a tenger békésebbik oldalán. Ő látta jól a jövőt – zárta magára a hallgatás ajtaját egy időre a szabó.

Azon tűnődött talán, milyen kevés kell ahhoz, hogy valaki beszélni kívánjon az életéről, a titkokról lekerüljenek róla a hallgatás szentnek hitt pecsétjei, hogy már egy kedvezőtlen diagnózis is elég, hogy megnyissa ezt a páncélt, mint a kagyló héját a gyöngyhalász, hogy a velőszerű opálos látványból előtörjön egy fehéren ragyogó inkognitós homokkő. Csodálkozott ezen. Hogy őt egész váratlanul előntötte a bátorság melege? Soha nem tapasztalt eddig arra a vágyat, hogy kibeszélje az életét, és ekkor jött rá, hogy ennek az ismeretlen életének, amiről már két órája beszél, sors a neve. A sorsunk történik meg csak velünk az érzéki csalódások világában, semmi más. Csak ez marad meg úgy, mint a gyöngy a kagyló húsában. Az élet csak a folyton ismétlődő jókívánságok álma. A sors a valóság, azt kell megélni.

A numerus clausus valóság volt. Az volt nagypapa német varrógépe is. Valóság volt az is, hogy Lea nem nevezte őt soha többé Dávidnak, elapadt bennük az, ami meg sem történhetett és nem idézett többé az Énekből, és bármennyire tisztességben teltek napjaik, életük, egy fényképezőgép sötétkamrájává változott, csak keresni lehetett egymást, de megtalálni már nem. Ez is sors. Sergio Coulomb ugyancsak nem tévedett, a valóságot mondta. Az elmebeteg Európa, meg a nap is, amikor értük jöttek és a mályvaszínű favagonokban öt napig egymás ölétébe ájulva utaztak északnak, valami nyolcvanán, valóság volt. Sors. Aztán amikor kirángatták őket, Lea és Friedlné tekintete örökre elveszett a kétségbeesett arcok tömegében. Ledarálta őket a sánpár másik oldalán gyűrődő emberi massa a gépfegyverek csöve előtt. És valóság az is, hogy a szózással hazajöttek, de előtte még, Kassán felpofozták őket, kiderült róluk, hogy magyarok. Annyi erejük

nem volt, hogy a kezüket maguk elé kapják. Ez is a sors.

– De mi volt már az a néhány pofon ahhoz képest, Friedl úr, hogy éltünk – fújta ki magából a gőzt.

Vég nélkül folyt belőle a szó és Friedl kivételesen élénk figyelmével elhárított ez elől az áradat elől minden gátat: hallgatott.

– Ennyi az életünk? Velünk csak ez történhetett meg, Friedl úr? A *córus*? Nemrég azt kérdezte tőlem, hányszor halunk meg? Hát, ha akarja, most elmondom.

Bort töltött és a szódás kezébe nyomta a poharat. – Igya meg és oldjon fel engem a hallgatás pecsétje alól.

És ettől a pillanattól a szódás inkább szájról olvasott, mint hallgatta, miközben az arca egyre inkább olyanná változott, mint az álomlátóké.

– Beszéljen, Löwinger úr – suttogetta rekedten –, ha úgy gondolja, legyen a titka kettőnké!

– A németországi útjaimról van szó, Friedl úr. Arról beszélek. Arról, hogy egy szép napon Anneliese Müller magyar állampolgár hazai anyakönyvezése ügyében gyámügyi idézést kaptam – és ha eddig esetleg nem is figyelt volna, amire egyébként hajlamos, most figyeljen.

Sóhaja végképp átszakította a kettőjük közti teret.

– Pontosan tudom, mert megszámlálhatatlanul sokat elolvastam azt a papírt.Anneliese Müller... Ennek most van tizenöt éve... hatvanegyben volt... megindultak a háború utáni családi jogállásrendezések.

Az idézés napján karomra akasztottam az esernyőmet és ráérős léptekkel indultam a tanácsházára. Esőre állt, de én magabiztosan mosolyogtam mindaddig, amíg be nem csukódott mögöttem az ajtó.

– Kutyám van csak – mondtam a tisztviselőnek derűsen –, Fülöpnek hívják... ennyi a család... de ő még ezen sem mosolygott, hajtotta a magáét.

– Tévedés, mondtam a hivatalnoknak, ki van zárva! ...talán névazonosság...

– Kérem szépen!... „Löwinger Áronné, született Strausz Lea, 1944 telén, közelebbről meg nem határozható napon, Auschwitzban elhunyt.”

Ekkor már üvöltöttem és nem tettem nyilatkozatot az elem rakott jegyzőkönyvek aláírását pedig megtagadtam.

Tudja, felháborított, hogy megint a sorsomhoz akarnak nyúlni. Már megint... Összezarodtam, és, azt hiszem, egyáltalán nem voltam együttműködő. Az elem tárt iratokból viszont egyszer csak kibontakozott az én hihetetlen másik életem, az én

soha meg nem élt titkos életem, mely mindaddig előttem is ismeretlenül feküdt, ki tudja, hol őrzött dossziék mélyén.

És amikor ezek a dossziék találkoztak, a bennük őrzött iratok szép lassan, lapról lapra átírták és megváltoztatták a múltam. Korabeli iratokkal bizonyították: Strausz Lea nem halt meg a táborban. Negyvenöt január elején háromszázadmagával továbbdeportálták egy regensburgi hadiüzembe, ahol kiderült időskori terhessége... Életében először, a változás korában érte utol az anyaság ígérete és ez is csak márciusban derült ki. Akkor azonban már hat hónapos terhes volt, és nyolc kilóval könnyebb, mint novemberben... mondom, az iratok szerint.

Másfél százalék – nőgyógyásztól tudom, ennyi az esély –, ami felkeltette az orvosi érdeklődést: a tudomány, tudni akarta, képes-e szülni egy negyvennyolc éves zsidó nő őszülő fanszörzettel egy egészséges gyermeket... beindul-e a normális tejlétezés és a körülmények okán történik-e magzati károsodás? Ha igen, mi? Ezt mind tudni akarták. És ha kész a statisztikai halmaz egy fenolinjekció megoldja, ami már nem a tudomány könyveibe való és számottevően csökkenti a kutatás járulékos költségeit.

De erre már nem volt idő...

Tenyérével letakarta pohara száját és sötétbe néző tekintettel azt kérdezte a megsemmisült szódástól:– Milyen Isten a miénk, Friedl úr és miben különbözik ez a kiválóság a véletlentől?

Mert, ez volt talán az utolsó érett petesejt, sőt, talán az egyetlen a négyszázhatból, mely képes volt foganni a termékenység négyszázhat hónapja alatt... És akkor nagyvonalúan csettint egyet az Úr, a finisben hogy „...legyen”?! Egyszer csak azt mondta, hogy: legyen!? Vagy mi történt? Megsajnált bennünket életünk legrosszabb pillanatában, éppen, amikor nem kellett volna?

Másfelől viszont – váltott hangot – ennek a rebellis gömböcskének egyetlen mikroszkopikus méretű hímvarsejtnek a családjogi törvény okán egy hazai regiszterben Anneliese Löwinger lett a neve. Anneliese Löwinger, azaz Müller, tehát, csak hogy már most tudja, az elején, ...a leányom...

A szódás elfejtett nyelni. A sötététet úgy vágta át tekintete, mint egy megvadult reflektor. A szabó minden szava taglóként sújtott rá, de hagyta beszélni.

– A következő volt az én mérlegem – ejtette tekintetét az ölébe Löwinger. Sejtettem, hogy egészséges magzat nem jöhetett a világra: tudtam, hogy koraszülött, azt is megtudtam, hogy születése napján Regensburgot megbombázták, szülési komplikáció lépett fel és a szent tudomány nevében nem

az anyát mentették... Isten tehát megint nem figyelt. Így látja, Friedl úr?

Kivárt egy ideig, majd folytatta.

– Évekig temettük az asszonyainkat és itt belül, kiszolgáltattuk a végtisztesség spirituális kellékeit, ahogy tudtuk és ekkor ki kellett hantolnom magamból mindent, és kezdhettem előlről, egészen onnan, hogy mire gondolhattott akkor, amikor kétórai anyaság után utolsó lobbant benne az élet. Mit mondott volna, ha mellette vagyok? Idős fejjel kellett eljutni a kérdésig, mert a gyermek családjogi státusa az én nyilatkozatomtól függött.

Érti, amit mondok, Friedl úr? – kérdezte nyomatékkal hangjában a szabó, és itt megállt. Lezárt szemhéja alatt a finom ráncok úgy ragyogtak a holdfényben, olyan határozott erőt sugárzó belső meggyőződéssel, amint a fehér márványbüsztek ragyognak Jupiter templomaiban. És mindez elég idő volt ahhoz, hogy a szódás megértse, mi történt.

–...Seregek Ura! – dörzsölte mindkét tenyerével borostás arcát –, Seregek Ura... hát mit csinált maga?

Lőwinger rezzenetlen arccal várta, hogy befejezze, de amikor látta, hogy ez már nem várható, rányitotta nyugalomban úszó szemét és arcán megjelent egy árnyalatnyi megbocsátó jámbor mosoly.

– Kehlheimben szálltam le, Regensburg alatt. Az egy szép, Duna-parti kisváros, ahol még szigeteket is kerülget a folyó. Az állomáson vártak, és amikor megláttam ezt a két németet, akiknek barna hajuk és barna szemük volt, éppúgy, mint nekem, csak ők nem restelltek úgy, ahogy én, mert hát valamiért ezt tartják a legprimitívebb szemszínnek, meg kellett állnom, mert legutoljára nem ilyenek láttam őket. Bajorországon átutazva az volt az érzésem, hogy a szőke és kék szemű németek kihaltak. Azon tűnődtem, hová lettek? Talán egy percig álltunk szemben egymással és tudja, az a néhány lépés távolság és az az egy perc hallgatás ahhoz kellett, hogy mindent megtudjunk egymástól.

Ulrike Müller kinyújtott keze csúszott a maromba. A kézfejen éreztem szapora pulzusát, szimpatikus keze volt. Meleg, éppen csak nőiesen puha, intelligens kéz. És Ulrikének anyailata volt. Ezt az illatot anyagoron túli nőknél is megérezem. Szenzuális alkat vagyok. A férje szemmel láthatóan összeomlott. A protokolláris kézfogásig tartotta magát, aztán csak lépdelt mellettünk, de valahol nagyon, nagyon távol járt tőlünk: szeme hetekig tartó álmatlanságról árulkodott, így a családot, hogy úgy mondjam, Ulrike képviselte, jó ideig tiszteletre méltó belső tartással. Anneliese hiányzott a krétakörből, de azt már akkor tudtuk, amikor szótlánul álltunk egymással szemben, a városháza előtt, hogy

őt nem vonjuk be. Azt hiszem, akkor döntöttünk el mindent. Megkértem Ulrikét, mondja el, amit tudnom kell. Diplomás szülésznő volt, tehát intézmény–beteg aspektusából kezdte, aztán emberként eljutott közös történetünkig.

Leát április 7-én reggel nyolc órakor vették fel az osztályra. Az orvos, aki vele jött, már délben elhagyta a várost, minden esetre átadott Ulrikének egy kórtörténeti lapot, amit nem egészen ötven napja vezettek. Addig nem tudták, hogy állapotos, súlygyarapodása nem volt, dolgozott és éhezett. De a súlyát, vércukorszintjét vérnyomását és a pulzusát minden nap mérték, az ugyanis orvosi adat – és a napi élelem is fel volt jegyezve. A bombázás második hullámában már félttem – mondta Ulrike. Először éltem át légbombázást, a gyermekeim óvóhelyen, Karl a mentésben vett részt. Megindult a szülés és minden ellenünk szólt: szűk medence, idős kor, ráadásul úgy tűnt, első szülése lehetett. Nem volt jó stratégia, de ha lett volna is, nem volt hozzá semmi. És ebben a pokolban, egész napi vajúdas után, tizenegy órakor sarkig nyitott szemmel sírt fel Anneliese és mintha csak a születésének köze lett volna hozzá, egyik pillanatról a másikra abbamaradt a bombázás. Elláttam az újszülöttet és az anya mellé fektettem, de ő már alig fogta fel, hogy gyermeke született. Két órával később exitált. Elvérzett, tette hozzá és összeszorította a száját úgy, hogy szájhúsa belefehéredett. Azonkívül, hogy fogtam a kezét, semmit sem tudtam tenni. Semmit, suttozta. Rám nézett, tudtam, hogy igazat mond, és itt el is vesztette erejét Ulrike Müller. Tekintetével jelezte, hogy nem tudja folytatni. Karl fejezte be a történetet.

– Délelőtt ástuk ki gyermekeink holttestét az óvóhely romjai alól, kilenc emberével együtt. Rolf három éves volt, Anneliese három hónapos... A valószínűtlen dolgok körébe tartozik, hogy a többiek túléltek, mert az óvóhelynek csak egy része omlott be, az is, hogy a kis Anneliese mellett éppen maradt a cumisüvege, félig anyatejjel... A háború önmagában is valószínűtlen, minden az értelem ellen van.

Ulrike sokkos állapotba került. Nem tudja, min mentünk át – meredt maga elé Müller, majd észbekapott és elnézést kért. A hangja olyan volt, mint egy narrátoré, aki csak egy történetet mesél, de minden látható igyekezete arra irányult, hogy még egyszer ne élje át azt, ami történt. De elmondani, el kellett. Ki tudja, hányadszor, és talán már csak nekem, és talán belül már csak kopott, színtelen daggerrotípiák voltak ezek a képek, de voltak, és fájtak.

Azt hiszem, azokban az időkben ő volt a helyén, Karl. Úgy egészíthette ki egymást ez az emberpár, hogy valamelyik mindig őt állt: ha észrevette a másik gyengeségét, valamiképp helyére lépett. Két

fél rész ember, germánok, olyanok, amilyenek Tacitus leírta őket, és ahogy folytatta, elkezdtem csodálni ezt a két embert.

– Tudja, Ulrike Anneliesével még szoptatós volt... Rádöbbsentem, hogy fogy az időnk. Másnap, amikor a jenkik fürge kis dzsipjeiken előzönlötték a várost, egészségügyi embereikkel és felszerelésekkel megjelentek a kórházban is. Lófogatokkal szállították ki a halottakat, a temetőkert szélső parcellájába. Volt, aki még agonizált. Az illetet fölülre tették: mire kiérünk, vége. Haldoklók és halottszállító fogatosok egymásra vártak.

A százados nő épp Anneliese fölött állt a földszinti folyosón, amikor megálltam az ajtóban.

– Ön az apa?

– Igen – hazudtam.

– Az újszülött neve?

– Anneliese... Anneliese Müller – hazudtam megint.

– ...az anya?

– ...meghalt az éjszaka.

– ...Sajnálom – ahogy végigmért kialvatlan szürke szemével, az orra körül csoportosuló szeplői miatt leginkább ír származásának néztem. Majdnem szép, szabályos arcába örökre beleégett a háború fáradtsága és a halállal való mindennapi találkozás élménye. Rongyokban lógó tekintetét le sem véve rólam egy egészségügyi csomagot nyomott a kezembe: – Megoldja? Bólintottam. Aláíratott velem néhány papírt, aztán elbocsátott a gyerekekkel együtt. Ilyen egyszerűen mennek a dolgok, ha a túlélés a tét. Amikor Anneliesével hazaértünk, Ulrike kimerülten aludt a kanapén. Mellé fektettem a kislányt és vártam, amíg mindketten ráeszmélnek, hogy egyetlen lehetőségként összetartoznak, és erre Anneliese jött rá hamarabb: két perc sem telt bele és táplálék után nézett. Hajszálpontosan tudta, hol keresse, akár egy fél órás kiskutya, és Ulrike segített neki... Még nem nézett rá, még nem akarta elismerni, de természetes ösztönrel magához nyalábolta, és a cuppogás már azt jelentette, hogy szimbiózisuk megkezdődött. Aztán napról napra eltemettünk magunkban mindent. Mindent, ami útjában állt újakezdett életünknek, mert másképp nem lehetett... és ahogy a leányunk helyén felnőtt a kis Anneliese, a család részévé válhattam én is. Anneliese tehát a szüleinek tud bennünket.

– Megértettem – zárta le röviden Löwinger –, és mint mondtam: döntöttem.

– ...De így? – kérdezte tekintetével a szódás. Minden nyarat itt töltöttek, és maga hallgatott... tudja egyáltalán, hogy Ön az apa?...

Löwinger komótosan visszaakasztotta szemüvegét az orrára és bólintott.

– Tudja, kialakuló cseppkőhöz nem nyúlhat az ember. Megérinti és nem nő tovább, az érintés helyén elromlik, lepereg róla az oldott ásvány és tönkremegy. Tehát vártunk. És volt ebben a várakozásban valami harmónia, mind levelezéseink, mind személyes találkozásaink alkalmával, és minden érintkezésünk úgy alakult, hogy Anneliese felkészültebbé vált a valóság elfogadására. Egy idő után már úgy éreztem, hogy az én kaddisaim meghallgatásra találtak az Úr előtt, és valahányszor elmentem a regensburgi temető közös sírparcellájához, később elkísért Anneliese is, olyan érzés fogott el, amit Ábrahám érezhetett a Makpelá-barlang előtt, ahová Sárát temette. Mert miután megvette azt a barlangot, megvett vele még valamit, ami viszont, az én családom történetében éppen az askenázi zsidó lét végét jelentette. Folyton csak azt éreztem, hogy most már van közöttünk egy visszavonhatatlanul európai: Anneliese. Őt már soha, senki nem kérdőjelezheti meg, ha csaltunk, hát csaltunk. Lényegében mindenki csal.

Ez jutott eszembe, amikor álltunk a sírkert előtt és ő eléggé aktuálisan Nietzschétől elemezte az „Isten halott” mondatot, miközben fogalma sem volt arról, hogy az anyja előtt állunk.

– A legszebb virágok a sírokon nőnek Anneliese – mondtam neki egy vigasznyújtó félmosollyal, és láttam az arcán, hogy keresi jelentésen túli értelmet. Kíváncsi voltam erre, mint egy vén kókler, számítottam is erre. Számomra az intelligencia az intuícióval egyenlő.

– Rilke?... – fordult felém hunyorogva. Elnevettem magam, bár jólesett: – Löwinger... – mondtam. Figyelt egy darabig aztán belém karolt. Azt már tudta, hogy a feleségem előtt állunk, én meg tudtam, hogy az ösztönei már közel járnak az anyjához. A lehetséges döntések közül akkor ennyi volt választható.

Heidelbergbe készült. Müllerék és a hely, ahol élt, megtették mindazt, amire én soha sem lettem volna képes, és ő úgy ágyazódott be oda, hogy sohasem volt idegen test. Vártunk tehát, és a várakozás senkit sem feszélyezett. Aztán, a genetika elrendezett mindent. Anneliese harminc éves volt, amikor a doktoriját írta az európai zsidóság XIX. századi gazdaságtörténeti szerepéről. És a témaválasztásnál még nem tudta, hogy zsidó! Jó is, ha erre minél később jön rá az ember. Olvastam ezt a dolgozatát. Az anyaggyűjtés időszakában született meg második unokám, a kis Willi. Fél év múlva pedig, kaptam róla ezt a fényképet. Nézze – tette a képet a szódás elé. – ...Látja azt a kört az anyajegye körül? Az áruló jel... és ha megfordítja... olvassa ott azt a két szót: „Mein Gott”!

No látja, maga ötvenkét éve szomszédom, és pontosan tudja hogy nekem ugyanott, a bal szemem sarkában időzik az az anyajegy... a corpus delicti. A kopertában egyetlen magyarul írt mondatból álló levél volt:

„Köszönöm! Akarod, hogy viseljem a neved? Anneliese”

A szabó az asztalra tette a levelet, tenyere élével gondosan kisimította és az arcán kivirult egy eltitkolhatatlan, kissé kandzsis zsidós mosoly.

– Nem akartam... – suttogta sírását visszafojtva.
– Nem volt hozzá jogom.

– Löwinger úr az est második felében úgy viselkedett, mint egy kópé – állapította meg a szódás, ez kissé meg is lepte, és bizonyos értelemben levette a lábáról ennek a két kulcsra zárt embernek a szokatlan kinyílása. És azt is megállapította, hogy a körülmények ellenére egyszerre csak egy kiegyensúlyozott, jó kedélyű ember ült vele szemben. Hirtenlen az a megmagyarázhatatlan érzés ütötte fel a fejét benne, mintha ezen az éjszakán ért volna véget több évtizede tartó szertartásuk. Alig hallotta a szabó elfulladó szavait.

– Most már mindent tud rólam, Friedl úr. Itt volt az ideje: az én orsómról vészesen fogy az a cérna, egyikken sem markoljuk már soká az élet meleg tenyerét. De tudja mit? Talán nem is lettek volna ezek a mi tavasznyitásaink, ha nem vagyunk sorsunkban társak, és mit is mondhattam volna magának? Mert én azt akartam, hogy mindkettőnknek fájjon a múltunk, mint ahogy fáj is, de lássa be, ezek a tavasznyitások voltak a mi valódi pészahjaink és a fájdalom a mi tisztítótüzünk.

– És képes volt... hát maga képes volt... még előtttem is titkolózni?

– Bizony.

Finom szabókezével átnyúlt az asztalon és tenyerét megpihentette Friedl Áron karján.

– Figyeljen! „Mindennek rendelt ideje van, és ideje van az ég alatt minden akaratnak.” Ideje van a születésnek és ideje a meghalásnak, ideje sírásnak és nevetésnek, és „ideje a hallgatásnak és ideje a szólásnak”. Így mondja a Prédikátor. És ő sem tévedett...

És mint amikor végérvényesen megáll a muzsika a teremben, ezzel az utolsó mondatával Löwinger Áron tust húzott, ha furát is, aztán elhallgatott. Aznap már nem szólaltak meg. A lapuló csendben elsercent egy gyertya. Megvárták, hogy kilobbanjon a másik is, aztán elköszöntek.

Idén szokatlan hőséggel búcsúzik a tavasz. Jó héttel korábban érik a germesdorfi, kemény testét már püfölik a seregélyek és a rigók, még egynémely veréb is, és én, Vörös Jesumat kutatom közöttük, mert ő az én Jézusverebem, akivel különös szimbiózisban élünk a kertemben. Ha kiülök sűtkérezni

egy hideg fröccs mellé, ő odapattan, mint egy kis alabárdos, egészen a közelembé bámézkodni. Oka van ennek – később még sort kerítünk erre –, de ma még valahogy nem jött elő. Megvárom. Régen tudom, hogy érdemes figyelni rá.

Odaát két szőke kiskölyök szikrázik a napfényben, gurgulázva nevetnek, repülőszárnyakat formáznak és oldalt tárt karjaikkal eresztik le magukat a parányi lejtőn és kergetik egymást a frissen vágott fűszálak hegyén. A múltó tavasz energiái repítik az apró lábak gazdáit, akik mint az ég gyermekharsonásai nagyokat visítanak, néha elvágódnak és könnyedén, kisgyermekes légysággal rognak le a gyepre. A kihalt környék végre megtelik valami elfogadható hús-vér állapottal. Rég volt már ilyen ez a magára maradt vén és elhanyagolt kert. Talán nem is volt ilyen. Inkább csak szomorúan ölelkeztek a cseresznyefák a kálmánkörtével és a rózsabarrackkal, mióta Löwinger bácsi és szomszédja sorban visszaadták lelküket az Úrnak, itt a bozontos üstökű csönd volt az úr. De most, overallos nő tolja a fák között a fűnyírót körültekintő alaposággal. Ősszel is itt töltött néhány napot, barátságos kézmeléssel szoktuk üdvözölni egymást. Üriti a fűtárlót, alakítja a fák alatt lapuló látens sétányokat. Odaleng hozzám a nyírott fű illata. Eredményesen és hatékonyan végzi munkáját ez a nő, mint egy agrármérnök, minden mozdulata tudatos, nyugtatja a szemet, jó nézni, ahogy magához szelídíti azt a bozontos kertet. Rövidesen rendje lesz mindennek: minden megváltozik, de mégis alig más, csak a rend terjeszti ki hatalmát, mihez tartás végett, a fenntartott bujaság fölött. Elkezd kontúrja lenni a kertnek, levegőhöz jutnak fás tagjai, egészségesen nyújtózik és egyszerre zöldebb is lesz. A nő a fűgyújtót taligába üríti, a gypszeleket ásóval és kapával formálja, zöld amőbák alakulnak a fák közötti tereken, a kölykök tologják a levágott füvet és egymást, néha kiborulnak, de a munka szépen halad. Aztán metsz, fűrészsel kivágja a körtefa visszaszáradt ágait, faboglyává aprítja. Kemény nő és jól áll neki ez a határozott tempó. Öt nap múlva frissen vasaltan néz rám Löwinger bácsi vén kertje, mint egy kikeményített ing. A fák alá ver a délelőtti nap, emelgeti a lombokat és újra belátni a házig, csak a vén filagóriára borul rá érintetlenül, irdatlan vastag sapkaként a vadszőlő, meg valami vaníliaillatú lonc egyvelege és mint egy tübetejka takarja a nap elől a filagória alját. Alatta az overallos nő ül a valaha kék szalmaszékben, csukott szemmel engedi át magát a nyugalomnak, aztán papírdobozból fényképeket szed elő. Nézegeti, albumba rendezi és félliteres bögréből kávézik németes komótosággal. Derűs tekintetével végigméri a kertet, mintha kiálló gyökerek után kutatna.

